

güz 2002

YÜKSEK ÖĞRETİMDE e-TİCARET EĞİTİMİ VE BİR UYGULAMA¹

Yrd. Doç. Dr. Murat ERDAL

İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme Anabilim Dalı

Elektronik ticaret gerek kamu gerekse özel sektör bazında hızla büyümekte olup bugünün iş dünyası bilgisayar tabanlı bilgi ve beceri talep etmektedir. Yüksek öğretimde bulunan işletmecilik okulları öğrencilerinin rekabetçi avantajlarını sağlamak üzere ders program ve içeriklerini değiştirmekte, mevcut programlarını yenilemektedirler. Yüksek öğretim kurumlarında program (müfredat) tasarımı ve geliştirme süreci uzun dönemli çabaları ve işbirliğini gerektirmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi eğitim kalitesinin yükseltilmesinde çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Bu makalede İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulunda okutulmakta olan Elektronik Ticaret dersi analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Elektronik ticaret eğitimi, yüksek öğretim, işletmecilik programları.

¹ Bu çalışma Akademik Bilişim 2002 Konferansı, 6-8 Şubat 2002, Selçuk Üniversitesi Konya'da Bilişim Eğitimi Oturumu'nda sunulmuştur (<http://www.ab.org.tr>).

fall 2002

e-COMMERCE TRAINING IN HIGHER EDUCATION AND AN APPLICATION

Erdal MURAT, Asst. Prof.

Istanbul University, School of Political Science, Business Program

e-Commerce grows rapidly, both in public and private sector and today's business world demands computer based skills and knowledge. Business schools in higher education are going to update their existing programs and to change the content of curriculums and courses to provide competitive advantage to their students. Curriculum design and development processes require long term efforts and co-operations in higher education institutions. The evolution of information and communication technologies presents various opportunities in order to improve the quality of education. In this article, Electronic Commerce Course in Istanbul University Social Sciences College has been analyzed and evaluated.

Keywords: *Electronic commerce education, higher education, business programs.*

İnternet, birey ve kurumlara dünyanın her köşesine sınırsız erişim sağlama imkânı sunmaktadır. Tüketiciler, istek veya ihtiyaç duydukları ürün ve hizmetleri internet üzerinden kolayca bulabilme, farklı ve benzer ürünleri karşılaştırabilme şansına kavuşmuşlardır. İşletmeler ise internet-web siteleri yoluyla hedef tüketicilere doğrudan ulaşabilme, ürün ve hizmetlerini dünya çapında en ekonomik bir biçimde tanıtmaya ve satmaya imkânına sahip olmuşlardır. Tüketiciler ve işletmeler açısından büyük fayda ve fırsatlar sağlayan internet aynı zamanda da uluslararası pazarlardaki rekabeti daha da şiddetlendirmektedir.

İnternet ve bilgi teknolojileri işletmelerin iş yapma biçim ve süreçlerini derinden etkilemektedir. İnternet ortamında mevcut ürün veya hizmetlerin tanıtım ve satışı öncelikle e-pazarlama taktik ve stratejilerinin başarıyla uygulanmasından geçmektedir. Elektronik ortamda gerçekleştirilen faaliyetler dizisi; internet üzerinde yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesinden, tutundurma faaliyetlerine, fiyatlandırma stratejilerinden zamanında dağıtım ve teslimata kadar belirli düzeyde uzmanlık gerektirmektedir.

İşletmeler açısından bakıldığında karşılaşılan yeni duruma uyum sağlanmasında işletme içi ve işletme dışı kaynaklardan yararlanma alternatifleri gündeme gelmektedir. Yeni ekonomi ve teknolojilere adaptasyon konusunda çalışanların eğitimi, bilgi, beceri ve tutumların kazandırılması çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Ancak işletme içi kaynakların internet uygulamaları açısından değerlendirilmesinde yeni profesyonellere ihtiyaç olduğu da kuşku götürmemektedir. Temel bilimler ve mühendislik disiplininden gelen, teknik altyapısı kuvvetli insan kaynaklarının, işletme-yönetim ve pazarlama perspektiflerinin arzu edilen düzeyde olmaması işletmeleri birtakım yeni arayışlara itmektedir.

Diğer bir alternatif olan işletmelerin firma dışında konusunda uzman kurumlardan destek alması veya işbirliğine gitme stratejisidir ki, bu durum çoğu zaman ihtiyaçları tam olarak karşılayamamaktadır. Bilgisayar uygulamaları, bilgi teknolojileri, yazılım ve donanım konusunda uzman olan firmalarla yapılan işbirliklerinde, ortak proje yönetimi çalışmalarında çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Karşılaşılan sorunların başında, faaliyet gösterilen endüstri dalının, teknoloji uygulamaları konusunda uzman olan firma tarafından yeterince iyi anlaşılabilmesi, e-dönüşüm ve iş süreçlerinin internet-web ortamına yeterince aktarılamaması gelmektedir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığı altında görülmektedir ki, iş hayatı, eğitim kurumlarından özellikle de üniversitelerin ilgili bölümlerinden, yüksek teknoloji ekonomisine yönelik olarak daha nitelikli yetişmiş işgücü istemektedir. Talep edilen eleman profilleri içerisinde, bilgisayar, bilgi teknolojileri ve işletme-internet uygulamaları kesişimli iş süreçleri konusunda uzmanlıklar ön plana çıkmaktadır (Siau, Davis ve Dhenuvakonda, 2001).

Endüstrinin talep ettiği yeni işgücü profili ve bilgi ekonomisi doğrultusunda eğitim kurumları da yeniden yapılanma yoluna gitmektedirler. Bu doğrultuda üniversitelerin sosyal bilimler alanında bulunan iktisadi ve idari bilimler fakülteleri ve özellikle işletme bölüm ve okulları yeni bir arayış içerisine girmişlerdir. İşletmecilik okullarında lisans ve lisans üstü programlar ile okutulmakta olan dersler e-ticaret perspektifiyle hızla gözden geçirilmektedir (Mahrer, Brandtweiner, 2001). Birçok işletmecilik okulu işe öncelikle yüksek lisans seviyesindeki programlardan başlamaktadır. Bazı üniversiteler yeni bir ad ve içerikle mevcut programların tamamen dışında bir elektronik ticaret lisans üstü programı oluşturmaya karar verirken bazıları ise var olan programların içerisine elektronik ticaret ders ve konularını katmayı uygun bulmaktadırlar (Wheeler, 1999).

YÜKSEK ÖĞRETİMDE ELEKTRONİK TİCARET EĞİTİMİ VE PROGRAM İÇERİKLERİ

e-ticaret vizyonlu programların tarihsel gelişim süreci içerisinde öncelikle lisans üstü programlar açılmış bunu lisans programları takip etmiştir². e-ticaret programlarının açılmasıyla birlikte olumlu ve olumsuz görüşler belirmiş ve konu hararetli tartışmalara neden olmuştur (Mitchell, 2000; Lajoie, 2000).

ABD'de e-Ticaret ve e-İş temelli yeni programların ortaya çıkışı ve hızla yaygınlık kazanması ile ilgili olarak internet ekonomisinin gelişimi, iş hayatı ve öğrencilerin talepleri gibi görüşlerin yanında ülkedeki üniversite sayısının fazlalığı, eğitim alanında rekabetin artması ve birçok yüksek öğretim kurumunun öğrenci bulmakta zorluk çektiği belirtilmektedir. Bu nedenle çeşitli üniversitelerin konuya hızla sahip çıkmalarının arkasında finansal sıkıntılarının aşılması yatmaktadır. Ayrıca işletme yüksek lisans programlarının

² Bu çalışmada e-ticaret programlarının analizi, tarihsel gelişim sürecine bağlı olarak lisanüstü ve lisans düzeyi sıralaması şeklinde ele alınmıştır.

yeni isimlerle sunumu (örneğin e-İş Yüksek Lisans Programı) bir pazarlama-tutundurma stratejisi olarak değerlendirilmektedir.

Olumsuz bakış açısı içerisinde “e-ticaret eğitimi moda bir akımdır”, “e-iş eğitimi gelip geçici bir hevesten öteye geçemez, o nedenle e-iş eğitimi, temel işletme yüksek lisans programlarından ayrılmamalı ve varsa değişim gösteren konular mevcut derslere ilave edilmelidir” şeklindeki analizler ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte “e-ticaret konusu yeni bir işletmecilik konusu mudur?”, “işletme yüksek lisans alanında yeni bir adla ayrı program açmak ne derece doğrudur?”, “işletme ve teknoloji konuları oniki ayda öğrenilebilir mi?” soruları da gündeme gelmektedir. Diğer taraftan yeni program açan okullara “işletmeler arası (B2B) ticaret programı da açacak mısınız?”, “neden öğrenen organizasyon veya tedarik zinciri yönetimi (TZY) yüksek lisans programı da açmıyorsunuz? şeklinde alaysı ifadelerle eleştiriler yöneltilmektedir (Mitchell, 2000), (Lajoie, 2000). Kimi bilimadamları ise e-ticaret programlarının popüler bir dönem geçirdiğini ve bu dönemin beş altı yıl içerisinde ortadan kalkacağını belirterek program içeriklerinin işletme yüksek lisans programları ve derslerinin içerisine tekrar entegre olacaklarını vurgulamaktadırlar (Nickerson, 2000).

e-ticaret programları hakkında olumlu görüşe sahip olan uzmanlar, yeni ekonominin yeni meslek gruplarını ortaya çıkardığını dolayısı ile program ve ders içeriklerinde değişimin zorunlu olduğunu belirtmektedirler. Bu fikri savunanlar endüstrinin büyük bir dönüşüm içerisinde olduğunu yüksek teknoloji ürün ve hizmet gruplarının ağırlığını her alanda hissettirdiğini söylemektedirler. Ayrıca, e-ticaret konusunda nitelikli insan kaynakları talebinin özellikle yüksek teknoloji merkezlerinin yoğun olduğu Silikon Vadisi ve Route 128 vb. bölgelerden geldiği vurgulanmaktadır.

Yüksek Lisans Programları

Elektronik ticaret eğitimi disiplinler arası ve süreç odaklı düşünülmesi gereken bir eğitimidir (Wheeler, 2001). e-ticaret program içerikleri hazırlanırken teknik ve teknik olmayan dersler bir arada ele alınmaktadır. Bu nedenle e-ticaret eğitiminde; pazarlama, yönetim ve organizasyon gibi temel işletme anabilim dallarının bilgisayar bilimleri, bilgi sistem ve teknolojileriyle ilgili anabilim dalları ile eş uyum içinde hareket etmesi gerekmektedir (Brookshire vd., 2000; Akpınar, 1997).

İnternet ve yeni ekonomideki uzmanlık alanları; teknik ve teknik olmayan (işletme-yönetim anlayışı) konularda yoğunlaşmaktadır. İnternetin teknik tarafında, işletme ürün ve hizmetlerinin tanıtıldığı web sitelerinin tasarımı, geliştirilmesi ve kalitesi gelmektedir. Web sitelerinin yönetiminde sitenin işleyişi, çalışması, bakımı ve performansı temel özelliklerdir. Bu anlayış içerisinde internet programlama dilleri, bilgi teknolojileri, donanım ve yazılım uygulamaları, vb. bileşenler teknik altyapı unsurları olarak değerlendirilmektedir. İşletme-yönetim konuları ise e-iş yönelimli olmak üzere e-satış ve e-pazarlama, müşteri ilişkileri yönetimi, işletme kaynak planlaması, tedarik zinciri yönetimi, muhasebe ve finansal uygulamalar, yasal (hukuki) çerçeve, etik ve gizlilik anlayışı vb. şeklinde sıralanmaktadır (Nickerson, 2000).

Dünyada e-ticaret eğitimi ve programları hızla yaygınlaşmakta ve kabul görmektedir. Başta ABD, Kanada, Avustralya ve İngiltere olmak üzere birçok ülkede benzer başlıklarda birçok program ve kurs açılmaktadır. 1998 yılında ABD'de de sadece iki üniversite akredite olmuş iken, 2000 yılında bu sayı, 7 lisans (Bachelor Degree) e-Ticaret temelli program, 15 e-İş / e-Ticaret yüksek lisans programı ve 47 e-İş / e-Ticaret yoğunluklu yüksek lisans programına ulaşmıştır ve bu sayılar giderek artmaktadır (Swatman, Chan, 2001).

Yüksek öğretimde e-ticaret eğitim programlarını;

- e-Ticaret Yüksek Lisans Programları,
- e-İş Yüksek Lisans Programları,
- e-Ticaret / e-İş / Teknoloji / İnternet Yönelimli Yüksek Lisans Programları,
- e-Ticaret Lisans Programları,

şeklinde sınıflandırmak mümkündür (O'Hara, 2001). Dolayısıyla farklı özelliklerdeki program yapılarını temsil eden örneklerin ele alınması yararlı olacaktır.

Tablo 1. Yüksek Öğretimde e-Ticaret Eğitimi

YÜKSEK ÖĞRETİMDE e-TİCARET EĞİTİMİ	
Iktisadi ve İdari Bilimler	Bilgisayar Bilimleri
Temel İşletmecilik Konu ve Dersleri	Temel Bilgisayar Dersleri
<ul style="list-style-type: none"> ▪ İşletmeye Giriş, ▪ Yönetim ve Organizasyon, ▪ Üretim Yönetimi, ▪ Pazarlama, ▪ İnsan Kaynakları Yönetimi, ▪ Muhasebe, ▪ Finansal Yönetim, vb. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bilgisayara Giriş, ▪ Bilgisayar-I, II ▪ Bilgisayar Laboratuvarı -I, II ▪ İşletmecikte Bilgisayarlar, vb.
e-Ticaret Destek Dersleri	e-Ticaret Destek Dersleri
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e-İş, ▪ İnternet Pazarlaması, ▪ Elektronik Pazarlar, ▪ Dijital İşletme Stratejisi, ▪ Net Girişimciliği, ▪ Elektronik Ticaret, ▪ Dijital Ekonomi, ▪ İnternette Tüketici Davranışı, ▪ e-Müşteri İlişkileri Yönetimi, ▪ Siber Hukuk, e-Hukuk ▪ İnternette Etik Sorunlar, ▪ İnternette Gizlilik ve Güvenlik, ▪ e-Ticaret Projesi, ▪ Sanal İşbirlikleri, vb. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ İnternette Programlama, ▪ Web Site Tasarımı ve Geliştirme, ▪ Web Programlama, ▪ HTML-I, HTML-II, ▪ Java ve C Programlama Dilleri ▪ İşletim Sistemleri, ▪ Bilgi Sistem Analizi, ▪ Veri Tabanı Analizi ve Tasarımı, ▪ Bilgi Yönetimi, ▪ Yönetim Bilgi Sistemleri, ▪ Ağ ve Telekomunikasyon, ▪ Veri Yönetimi, ▪ Veri Madenciliği, ▪ Elektronik Ödeme Sistemleri, vb.

Kaynak : "Yüksek Öğretimde e-Ticaret Eğitimi" başlıklı tablo; Akpınar, 1997; Siau, Davis ve Dhenuvakonda, 2001 ve Whitten, Stephens, 2001 çalışmalarından uyarlanmıştır.

e-Ticaret Yüksek Lisans Programı

Illinois Teknoloji Enstitüsü (ABD)'nde yürütülmekte olan e-Ticaret Yüksek Lisans Programının ders içeriği aşağıda Tablo 2'deki gibidir. Öğrenciler, e-Ticaret Yüksek Lisans Programını on adet temel ders ve dört adet seçimlik ders olmak üzere toplam ondört dersten oluşan bir program dahilinde tamamlamaktadır.

Tablo 2. e-Ticaret Yüksek Lisans Programı, Illinois Teknoloji Enstitüsü.

Ön Koşullu Temel Dersler :	
İşletmecilikte Finansal ve Kantitatif Teknikler İşletme İletişimi ve Kültürü	
Temel Dersler :	Seçimlik Dersler
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tedarik Zinciri Yönetimi ▪ Dijital Çağda İşletme Dönüşümü ▪ İnternet Teknolojisi Yönetimi ▪ Web İçerik Tasarımı ▪ Dijital Ekonomide e-Ticaret Yönetimi ▪ e-Ticaret Hukuku ▪ Ağ Ekonomisinde Pazarlama ▪ Dijital Çağda İşletme Stratejisi ▪ e-Ticaret Pratik Çalışması 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pazarlama Araştırmaları ▪ Bilgi Yönetim Sistemleri ▪ e-İş Seminer Dersi ▪ İnternet Uygulama Geliştirme ▪ Güvenlik ve Gizlilik ▪ Veri Tabanı Tasarımı ▪ Bilgi Sistem Analizi ve Tasarımı ▪ Ağ ve Telekomünikasyon ▪ Mobil Ticaret ve Teknoloji

e-İş Yüksek Lisans Programı

De Paul Üniversitesi (ABD)'nde yürütülmekte olan e-İş Yüksek Lisans Programının ders içeriği aşağıda Tablo 3'deki gibidir .

Tablo 3. e-İş Yüksek Lisans Programı, De Paul Üniversitesi.

Temel İşletme Dersleri	Seçimlik e-İş Dersleri
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Profesyonel Sunum Teknikleri ▪ Finansal Muhasebe ▪ Bilgi Teknoloji Yönetimi ▪ Örgütlerde Davranış ▪ İşletme Koşulları Analizi ▪ Pazarlama Yönetiminde Karar Verme ▪ Bilgi Sistemleri Proje Yönetimi ▪ Temel e-İş Dersleri ▪ e-İş ▪ e-İş Stratejileri 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Telekomünikasyon Yönetimi ▪ e-İş Arakesit Tasarımı ▪ Web Geliştirmenin Temelleri ▪ e-Ticaret Teknolojisi ▪ İleri Web Bilgi Sistemleri ▪ Siber Hukuk ▪ e-Ticaret ve Yasal Çerçeve ▪ İnternet Pazarlaması ▪ e-İş Semineri ▪ Teknolojik Örgütsel Dönüşüm ▪ Global Bilgi Teknolojisi ▪ Değişim Yönetimi ▪ Teknolojik Değişim ve Yenilik Yönetimi ▪ Sanal İşbirlikleri

e-İş Yüksek Lisans Programı, altı adet temel işletme dersi, bir atelye (workshop) çalışması, iki adet temel e-İş dersi ve dört seçimli e-İş dersinin kompozisyonundan oluşmaktadır.

e-Ticaret Yönelimli Yüksek Lisans Programı

Birçok üniversite akademik değerlendirmeler veya kendi bünyesindeki kaynaklar çerçevesinde e-ticaret yönelimli; e-İş, e-ticaret, bilgi sistemleri, internet vb. adlı bir yüksek lisans programını yürütmeyi tercih etmektedir. Bu programlar da “e-ticaret yoğunluklu / temelli / konsantrasyonlu / özellikli” işletme yüksek lisans programları olarak adlandırılmaktadır.

Tablo 4. e-Ticaret Yönelimli Yüksek Lisans Programı, Loyola Üniversitesi.

Temel Dersler	Seçimli Dersler
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yöneticiler İçin Telekomünikasyon ▪ Elektronik Ticaret: İşletme ▪ Fonksiyonlarıyla Entegrasyon ▪ Ön Koşullu Dersi: ▪ Yöneticiler İçin Telekomünikasyon ▪ İnternet Pazarlaması ▪ Ön Koşullu Dersi: Pazarlama Yönetimi 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Global Tedarik Zinciri Yönetimi ve Lojistik ▪ e-Ticaret Stratejisi ▪ e-Ticaret: Global Ortaklık Yaratımı ▪ Uluslararası Telekomünikasyon ▪ Programlama İlkeleri ▪ Yeni Teknolojilerin Yönetimi ▪ Web Site Planlaması ve Geliştirme ▪ Ön Koşullu Dersi: Programlama İlkeleri ▪ İşletmeler Arası Pazarlama ▪ Veri Tabanı Pazarlama Stratejisi ▪ Müşteri İlişkileri Yönetimi (CRM) ▪ İnternet Pazarlama Stratejisi ▪ e-Ticaret Ekonomisi ▪ Elektronik Pazarlar ve Ticaret ▪ Elektronik Ticarete Etik ▪ Yüksek Teknoloji Stratejisi ve İş Geliştirme ▪ Ön Koşullu Dersi: Pazarlama Yönetimi, ▪ Finansal Yönetim, ve bir strateji dersi.

Loyola Üniversitesi ABD'nde yürütülmekte olan e-Ticaret Yönelimli Yüksek Lisans Programının ders içeriği yukarıda Tablo 4'deki gibidir. Öğrenciler, e-Ticaret Yönelimli İşletme Yüksek Lisans Programı'nda işletmecilik kökenli derslerin yanında yukarıda belirtilen e-Ticaret kapsamlı temel ve seçimsel dersler (iki adet) içerisinden en az beş ders almak durumundadırlar.

Georgia State Üniversitesi'nde yürütülmekte olan Global e-Yönetim adlı İşletme Yüksek Lisans Programının ders içeriği ise aşağıdaki gibidir (Tablo 5).

Tablo 5. Global e-Yönetim İşletme Yüksek Lisans Programı, Georgia State Üniversitesi.

1. Yarı Dönem <ul style="list-style-type: none"> ▪ e-Pazarlama ▪ e-Teknoloji ▪ e-Muhasebe 	4. Yarı Dönem <ul style="list-style-type: none"> ▪ e-Değişim (Değişim Yönetimi) ▪ e-Strateji (e-Ticaret Stratejisi) ▪ e-Güvenlik ve Ödemeler
2. Yarı Dönem <ul style="list-style-type: none"> ▪ e-Ekonomi ▪ e-Karar Verme ▪ e-Finans 	5. Yarı Dönem <ul style="list-style-type: none"> ▪ e-Hukuk ▪ e-Politika (Devlet Politikası ve e-Ticaret) ▪ e-Girişimci
3. Yarı Dönem <ul style="list-style-type: none"> ▪ e-Tedarik Zinciri Yönetimi ▪ e-Uygulamalar ▪ e-Pazarlama-II 	

LİSANS PROGRAMLARI

e-ticaret yüksek lisans programlarının gelişimiyle birlikte lisans seviyesinde de programlar açılmaya başlanmıştır. Laurentian Üniversitesinde (Kanada) yürütülmekte olan e-İş Lisans Programında yer alan derslerin listesi aşağıdaki gibidir (Tablo 6). Öğrenciler, bu program içerisinde 48 kredi işletme alanında, 48 kredi bilgisayar bilimleri alanında olmak üzere toplam 120 krediyi tamamlamak durumundadırlar.

Tablo 6. e-İş Lisans Programı, Laurentian Üniversitesi.

1. YIL <ul style="list-style-type: none"> ▪ Yönetim ve Organizasyonun Temelleri ▪ Finansal Bilgi Kullanımı ▪ İktisada Giriş ▪ Bilgisayar Bilimine Giriş – I ▪ Bilgisayar Bilimine Giriş – II ▪ Matematik ▪ Elektronik Ticarete Giriş ▪ Seçimlik Ders 	3. YIL <ul style="list-style-type: none"> ▪ Operasyon ve Süreç Analizi ▪ Proje Yönetimi ▪ Finansal Yönetim ▪ Örgütsel Davranış ▪ Veri Yapıları – II ▪ Şirket Uygulama Yazılımı ▪ Sistem Analizi ▪ Seçimlik Ders
2. YIL <ul style="list-style-type: none"> ▪ Yönetim Muhasebesi ve Kontrol ▪ Pazarlama Yönetimi ▪ Veri Yapıları ▪ Veritabanı Programlaması ▪ İnternet Araçları ▪ İşletme İstatistiği veya İstatistik 	4. YIL <ul style="list-style-type: none"> ▪ Stratejik Yönetim ve Politikası ▪ e-İş Stratejisi ▪ Uygulamalı Ağlar ▪ Veritabanı Yönetimi Sistemleri ▪ Web Veritabanı Yönetimi ▪ Uzman Sistemler ▪ Yazılım Mühendisliği ▪ Seçimlik Ders

Edith Cowan Üniversitesi'nde (Avustralya) yürütülmekte olan Elektronik Ticaret Lisans Programı, Tablo 7'de görülen derslerden oluşmaktadır.

Tablo 7. Elektronik Ticaret Lisans Programı, Edith Cowan Üniversitesi.

1. YIL - I. DÖNEM <ul style="list-style-type: none"> ▪ Yönetim ▪ Yasal Çerçeve ▪ Bilgi Sistemleri ▪ Pazarlama 	1. YIL - II. DÖNEM <ul style="list-style-type: none"> ▪ Elektronik Belge Tasarımının Temelleri ▪ İnternet ▪ Ağ Yönetimi ▪ Yazılım Geliştirme
2. YIL - I. DÖNEM <ul style="list-style-type: none"> ▪ Veritabanı ▪ Sistem Geliştirme ▪ Elektronik Ticaret ve Web Araçları ▪ Siber Hukuk 	2. YIL - II. DÖNEM <ul style="list-style-type: none"> ▪ Veritabanı ▪ Sistem Geliştirme ▪ Web Ticaret Geliştirme ▪ e-Ticaret Risk ve Güvenlik Yönetimi
3. YIL - I. DÖNEM <ul style="list-style-type: none"> ▪ İnternette Pazarlama ▪ Yazılım Geliştirme ▪ Proje Yönetimi ▪ İşletme Kaynak Planlamasına Giriş 	3. YIL - II. DÖNEM <ul style="list-style-type: none"> ▪ Stratejik Bilgi Sistem Yönetimi ▪ ERP Yazılım Geliştirme ▪ e-İş Planlaması ▪ e-İş Yönetimi

Northwestern Oklahoma State Üniversitesi (ABD) Elektronik Ticaret Lisans Programı içerisinde okutulmakta olan dersler aşağıda Tablo 8'deki gibidir.

Tablo 8. e-Ticaret Lisans Programı, Northwestern Oklahoma State Üniversitesi

<p>1. YIL</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Temel Dersler ve Alanları ▪ İletişim ve Beşeri İlişkiler ▪ Sosyal ve Davranış Bilimleri ▪ Matematik ve Fen Bilimleri ▪ Uygulamalı Sanatlar 	<p>2. YIL</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Elektronik Ticaret Dersleri ▪ Elektronik Ticarete Giriş ▪ Web Programlama – I ▪ Temel Dersler ▪ Seçimlik Dersler ve Alanları ▪ İşletme, Bilgisayar Bilimleri ▪ Matematik, Kitle İletişimi, Eğitim
<p>3. YIL</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Elektronik Ticaret Dersleri ▪ Web Programlama – II ▪ Telekomünikasyon ▪ Ağ Yönetimi ▪ İşletim Sistemleri ▪ Veritabanı Yönelimli Web Siteleri ▪ İnternet Programlama – I ▪ İnternet Programlama – I: Laboratuvar ▪ Web Site Tasarımı ve Geliştirme ▪ Seçimlik Dersler 	<p>4. YIL</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Elektronik Ticaret Dersleri ▪ İnternet Programlama – II ▪ İnternet Programlama – II: Laboratuvar ▪ e-Ticaret: Sosyal Değişimler ve İnternet ▪ e-Ticaret Pazarlaması ▪ e-Ticaret Teknoloji Sistem Tasarımı ▪ e-Ticaret Hukuku ▪ İnternet Programlama – III ▪ İnternet Programlama – III: Laboratuvar ▪ Seçimlik Dersler

Öğrenciler bu program dahilinde temel dersler 54 kredi, seçimlik dersler 22 kredi ve e-Ticaret dersleri 48 kredi olmak üzere toplam 124 kredilik ders başarı düzeyini sağlamak durumundadırlar. Yukarıda programdan da görüleceği üzere üçüncü ve dördüncü sınıflarda ağırlıklı olarak e-Ticaret dersleri yürütülmektedir.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL BİLİMLER MESLEK YÜKSEK OKULU, DIŞ TİCARET VE AVRUPA TOPLULUĞU PROGRAMLARI, ELEKTRONİK TİCARET DERSİ UYGULAMASI

Uluslararası alandaki uygulamalara bakıldığında, e-Ticaret dersi işleyiş planları içerisinde yer alan temel konu ve kavramlar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir :

- Elektronik Ticarete Giriş, Temel Kavram ve Tanımlar
- İnternet Ekonomisi ve Temel Trendler
- e-Pazar Yapısı
- İşletmeden Nihai Tüketicie (B2C) e-Ticaret
- İşletmeler Arası (B2B) e-Ticaret
- Teknoloji ve İşletme Yapısına Etkileri
- Dijital (Sanal) İşletme Yapısı
- Bilgi Teknolojileri ve Pazarlama
- e-Pazarlama
- Sanal Mağaza Strateji ve Uygulamaları
- İnternette Tüketici Davranışı ve Demografik
- Web Üzerinde Ürün Geliştirme ve Marka Yönetimi
- İnternette Fiyatlandırma Stratejileri
- İnternette Tutundurma Faaliyetleri
- e-Satış Teknikleri
- İnternette Reklam ve Halkla İlişkiler
- Müşteri İlişkileri Yönetimi ve İnternet (e-CRM)
- e-Lojistik Yönetimi
- Tedarik Zinciri Yönetimi (SCM)
- İşletme Kaynak Planlaması (ERP)
- İnternette Güvenlik ve Gizlilik
- İnternette Hukuki Çerçeve ve Etik Sorunlar
- Yeni Ekonomide Net Girişimcisi
- Vaka Çalışmaları ve Başarılı Web Uygulamaları.

e-Ticaret dersi kapsamında yer alan bu konu ve kavramlar, internet üzerinde birçok öğretim üyesine ait akademik kişisel web sayfalarında sıralanmakta, tarihsel bir akış içerisinde aylık, haftalık ve günlük ders çizelgesi, konu başlıkları ve metin içerikleri verilmektedir. Geleneksel ders destek materyalleri olan kitap, ders-çalışma notları vb. malzemelerin yanında, web üzerinde dersle ilgili yapılan açıklama ve materyaller, öğrenciler için yeni bir "ön hazırlık" safhası oluşturmaktadır.

Dönem içerisinde, hangi dersin ne zaman hangi içerikte işleneceğini internetten öğrenen öğrenciler, ilgili ders içeriğinin yer aldığı web sayfası üzerinde; yazılı, işitsel ve görsel malzeme, video-CD kayıtları, pdf., html biçiminde dökümanlar bulabilmekte ve bağlantılarla (linkler) orijinal sayfalara yönlendirilebilmektedir. Örneğin New York Times gazetesine doğrudan bağlantı kurulmasıyla öğrenciler, gazete içerisinde yer alan teknoloji sayfalarına erişim sağlayabilmekte, yayınlanan benzer konu ve makalelere ulaşabilmekte, arşiv taraması yapabilmektedirler.

Bilgi toplumu ve hızla gelişen yeni ekonomi eğitim alanında da etkisini göstermiş ve köklü değişikliklere neden olmuştur. Bilgiye ulaşmada zaman ve mekân açısından büyük yararlar sağlayan internet; eğitim materyallerinin (kitap, çalışma notları, makale ve bilimsel yayınlar) hızla artması, öğrenci ve öğretmenlerin bu malzemelere kolayca ulaşabilmesi ve dolayısı ile kendilerini geliştirebilmelerinde anahtar rol üstlenmektedir.

Uzaktan öğrenme, web tabanlı eğitim, e-öğrenim, asenkron eğitim, sanal sınıf, sanal okul gibi kavramların gelişmesinde haberleşme, iletişim teknolojileri ile bilgisayar destekli eğitim-öğretim sistemlerinin ve internetin payı büyüktür. Eğitim ve öğretim alanındaki değişimlerin başında; bilgi paylaşım yöntemleri ile öğretmen-öğrenci ilişki ve rollerin farklılaşması, öğretim sürecindeki değişik kanal ve aktarım ortamlarının sayısının hızla çoğalması gelmektedir.

Ülkemizde yüksek öğretimde işletme ve bilgisayar (bilişim teknolojileri) eğitimi kesişimli program ve uygulamaları ağırlıkla Yönetim Bilişim Sistemleri, Enformatik vb. isimler altındaki program, bölüm ve kurumlarla yürütülmekte olup bu konuda çalışmalarda bulunan bazı üniversiteleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür :

- Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Enformatik Enstitüsü,
- İstanbul Teknik Üniversitesi, Bilişim Enstitüsü,
- İstanbul Üniversitesi, İşletme İktisadi Enstitüsü, İşletme Enformatik Programı,
- Boğaziçi Üniversitesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Programı,
- Marmara Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Enformatiği Programı,
- Marmara Araştırma Merkezi, Bilişim Teknolojileri Araştırma Enstitüsü,
- Kültür Üniversitesi, İşletmecilik Meslek Yüksek Okulu, e-Ticaret Programı.

- İzmir Ekonomi Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu, e-Ticaret Programı.

Üniversitelerimiz açısından bir değerlendirme yapıldığında bilgisayar bilimleri alanında öğretim üyesi kadrosu güçlü, teknik altyapısı kuvvetli olan bölüm ve programlarda ağırlıklı olarak bilgi teknolojileri ve bilgisayar temelli ders yoğunluğu gözlemlenmektedir. e-İş, e-Ticaret yönelimli dersler ise sınırlı sayıda bulunmakta veya sadece seçimsel ders olarak programlarda yer almaktadır. Benzer uygulama sosyal bilimler alanında öğretim üyesi kadrosu güçlü olan okul ve fakültelerde görülmekte olup açılan programlarda temel işletme ders ve konuları yanında bilgisayar, bilgi teknolojileri gibi ders ve uygulamalar belirli alanlarda verilebilmektedir. Bu bakımdan ülkemizin ihtiyacı olan ve iş hayatının talep ettiği formasyondaki insan kaynaklarının yetiştirilmesinde “e-ticaret” ve “bilgisayar” uygulamaları konusunda program içeriklerinin gözden geçirilmesi ve yeni derslerin açılması gerekmektedir.

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Dış Ticaret ve Avrupa Topluluğu Programları'nda okutulmakta olan Elektronik Ticaret dersinin amacı, elektronik pazar yapısı içerisindeki yeni işletmecilik anlayış ve uygulamalarının incelenmesidir. Bu çerçevede; internet ekonomisi, fiziksel pazarlar ve siber pazarlar arasındaki temel farklılıklar, internette pazarlama uygulamaları, dijital işletme dinamikleri, tedarik-işletme-dağıtım zinciri üyelerinin üstlendikleri yeni roller, lojistik yönetimi ve hızla değişen tüketici profilinin analizi, kısaca elektronik ortamda rekabet avantajının elde edilmesine yönelik tüm unsurların değerlendirilmesi gündeme gelmektedir. Ders bir saat teorik ve bir saat pratik (uygulama - vaka çalışması) olmak üzere iki saat işlenmektedir.

Öğrencilerin değerlendirilmesinde sadece bir saatlik sınav içerisinde gösterilen performans yeterli görülmemekte, öğrencinin; derse devam durumu, sınıf içi vaka çalışmasındaki başarısı, sınıf içi aktif katılımı ve derse ilgisi, haftalık ev ödevi, dönem ödevi, vize ve final sınav kağıdı gibi birçok kriter bütüncül olarak göz önünde bulundurulmakta ve seviye ölçümü yapılmaktadır.

Öğrencilerin, e-Ticaret dersinden temel beklentileri, yeni bilgi, kavram ve tekniklerin öğretilmesidir. İş hayatında kullanılmakta olan son gelişmelerin ders kapsamında sınıf ortamına taşınması ve öğrenciye bu alanda “bilgi”, “beceri” ve “tutum” faktörlerinin ivedilikle kazandırılması, e-ticaret eğitiminin vazgeçilmez ön koşuludur.

e-Ticaret dersi Meslek Yüksek Okulu bünyesinde Bilgisayar Laboratuvarı'nda yapılmakta olup öğrencilerin internete girişi sağlanmakta, ders aynı zamanda pratik- uygulamalı olarak gerçekleştirilmektedir. Her öğrenci gerek bilgisayar

ekranından gerekse sınıf içerisinde yer alan projektör cihazı sayesinde yansımali olarak dersi takip edebilmektedir.

Okul ve sınıf içerisinde teknolojik altyapının yeterli olması internet üzerinde tam zamanli vaka çalışmalarına imkân vermekte, bu durum da dersin anlaşılması, bilgilerin pekişmesi ve görsel zenginlik açısından büyük fayda sağlamaktadır. Öğrenciler teorik olarak aldıkları bilgileri pratik olarak test edip gördüklerinde derse daha çok motive olmaktadır. Birçok öğrencinin yüksek öğretime ginceye kadar bilgisayar-internet konusunda sınırlı bir bilgiye sahip olduğu düşünülürse dersin bu açıdan da olumlu etkiler yaptığını söylemek mümkündür. Ayrıca ders saatleri dışında da internete erişim sağlanması, dersin takibinde, ödevlerin yapılmasında ve öğrencilerin kendilerini geliştirmelerinde büyük fayda yaratmaktadır. Bu bakımdan okul dışında internet erişimi sınırlı olan öğrenciler için Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu bünyesinde bulunan ve öğrencinin kullanımına sürekli açık olan Bilgisayar Odası'nın varlığı büyük avantaj sağlamaktadır.

SONUÇ

Son dönemde çalışma hayatında en yeni ve gözde mesleklerin bilgisayar ve bilişim teknolojileri alanında toplanması ile e-ticaret yöneticisi, e-ticaret satışı, e-ticaret danışmanı, internet reklam yönetmeni, e-proje yöneticisi, e-sözleşme uzmanı, e-strateji uzmanı, e-ticaret güvenlik sağlayıcı, web danışmanı, web tasarımcısı, web site yöneticisi vb. birçok meslek türü gündeme gelmiştir. e-ticaret eğitimi bu alanlarda gençlere yeni kariyer fırsatları sunmaktadır.

Günümüz bilgi toplumu ve ekonomisi, temel iktisadi ve idari bilim alanları (İşletme, İktisat, Maliye vb.) kadar e-Ticaret eğitime de ihtiyaç duymaktadır. Gelecekte lisans ve lisans üstü düzeylerde e-Ticaret diploması veren programlara doğacak gereksinim nedeniyle ilgili üniversite ve fakültelele büyük görevler düşmektedir.

İnternet ekonomisi ve uluslararası pazarlardaki şiddetli rekabet, hızlı düşünmeyi ve hızlı karar vermeyi gerektirmektedir. İşletme-yönetim anlayış ve uygulamaları gelişen teknolojiye bağlı olarak her geçen gün değişmektedir. Ders içerik ve programları açısından çağın gerisinde kalınmaması, teoride ve pratikte verilen bilgilerin mezuniyet sonrasında da geçerliliğini de devam ettirmesi iş hayatı ve öğrencilerin üniversitelerden başlıca beklentileridir. e-ticaret eğitiminde sıklıkla karşılaşılan problemlerin başında da mevcut program ve ders içeriklerinin sürekli yenilenmesi ve güncelleştirilmesi zorunluluğu gelmektedir.

e-Ticaret programlarının açılması, zorlu eğitim planlama ve stratejilerini de beraberinde getirmektedir. Program içeriğinin hazırlanması, öğretim üyesi kadrosunun oluşturulması, teknik ve fiziksel altyapının yeterliliği, üniversitenin ilgili kurul ve senatolarından olumlu karar alınması, Yüksek Öğretim Kurumu'ndan gerekli izin ve onaylar, akreditasyon faaliyetleri gibi bir dizi çalışmalarda bulunmak uzun vadeli çabalarla sağlanabilmektedir. Program koordinatörleri, anabilim dalı ve bölüm başkanları, dekan ve rektörlerin konuya gereken önemi vermeleri ve hızla sahip çıkmaları başarının temel unsurları olarak görünmektedir.

KAYNAKLAR

- Akpınar, Haldun (1997). "Enformasyon Teknolojisi ve İşletmecilik Öğretimine Etkileri".<http://www.isletme.istanbul.edu.tr/akpinar/content/Enformasyon%20teknolojileri.pd>, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, Kasım 1997s:1-45.
- Brookshire, Robert G., Williamson, Kenneth C., Wright, Newell D. (2000). "An Interdisciplinary Undergraduate Degree Program in Electronic Commerce", Americas Conference on Information Systems 2000, Curriculum: Electronic Commerce, Association for Information Systems, http://aisel.isworld.org/subject_by_publication.asp?Subject_ID=37, Erişim Tarihi : 10.12.2001, s.:1-10.
- De Paul University. The Charles H. Kellstadt Graduate School of Business, Master of Science in e-Business www.kellstadt.depaul.edu/html/msprograms/ebusiness.shtml, Erişim Tarihi: 12.1.2002.
- George State University. e-Commerce Institute, J. Mack Robinson College of Business, Global eManagement (GEM) Executive MBA Program. www.eci.gsu.edu/educate/educate_degree.asp, Erişim Tarihi: 15.1.2002.
- Illinois Institute Of Technology. Stuart Graduate School of Business, Master of Science in e-Commerce Curriculum, www.stuart.iit.edu/ecom/curriculum.html, Erişim Tarihi: 12.1.2002.
- Lajoie, Scott (2000). "One Degree of Separation". <http://www.forbes.com/asap/2000/0821/103.html>, 21.8.2000. Erişim Tarihi:5.9.2001, s.:1-4.
- Laurentian University, Bachelor's Degree in e-Business, http://hbccs.laurentian.ca/program_information/courses.html. Erişim Tarihi: 12.1.2002.
- Loyola University, Chicago Graduate School of Business, e-Commerce Specialization Curriculum of the Program, www.gsb.luc.edu/progs/mba/ecommerce/curriculum.htm, Erişim Tarihi: 12.1.2002.

- Mahrer, Harald, Brandtweiner, Roman (2001). "e-Business and the Global Adaptation of MBA Programmes Generalizing or Specializing MBA Majors Towards e-Business", Proceedings of the 16th Annual Conference of the International Academy for Information Management, New Orleans, Louisiana 14-16 December 2001, <http://www.iaim.org/ICIER2001/5c2.rtf>, Erişim Tarihi:15.1.2002, s.:275-285.
- MBA Ranking Business School Ranking United States & Links to e-Commerce e-Business Internet Technology Business MBA Programs, Certified e-Commerce Consultants, <http://www.certifiedecommerceconsultant.com/mba.html>, Erişim Tarihi:19.1.2002.
- Mitchell, Meg (2000). "Are e-Commerce Degrees Just a Fad?", CNN.com, 11.09.2000,http://www.cnn.com/2000/TECH/computing/09/11/ecommerce_degrees.idg/, Erişim Tarihi: 11.10.2001, s.:1-5.
- Nickerson, Robert C. (2000). "Academic Programs in e-Commerce: Why (or Why Not), How, and What", Americas Conference on Information Systems 2000, Curriculum: Electronic Commerce, Association for Information Systems, http://aisel.isworld.org/subject_by_publication.asp?Subject_ID=37, Erişim Tarihi : 10.12.2001, s.:1-9.
- Northwestern Oklahoma State University (2002). The School of e-Commerce, <http://www.ecomschool.nwosu.edu> , Erişim Tarihi: 15.1.2002.
- O'hara, Margaret,(2000), Proceedings of the 15th Annual Conference of the International Academy for Information Management, Brisbane, Australia , 6-10 December 2000, <http://www.iaim.org/IAIM2000/23.rtf>, Erişim Tarihi:15.1.2002, s.:60-70.
- Siau, Keng, Davis, Sid, Dhenuvakonda, Kumar, (2001), "Aligning e-Business Programs With Industry Needs", Proceedings of the 16th Annual Conference of the International Academy for Information Management, New Orleans, Louisiana 14-16 December 2001, <http://www.iaim.org/ICIER2001/2c2.rtf>, Erişim Tarihi:15.1.2002, s.:87-95.
- Swatman, Paula M.C., Chan, Elsie S.K. (2001). "eCommerce/eBusiness Education: Pedagogy or New Product Development?", http://www.mis.deakin.edu.au/elsieEC/2001_1.pdf., http://www.deakin.edu.au/mis/research/Working_Papers_2001/2001_12_Swatman.pdf. Erişim Tarihi : 12.11. 2001, s. :1- 43.
- Wheeler, Bradley C., (2001). "Designing Curriculum for the Death of e-Business: Five Principles", Working Papers, Kelley School of Business, Indiana University, Indiana.
- Whitten, Dwayne, Stephens, Charlotte S. (2002) "Development of an e-Commerce Model Curriculum", Proceedings of the 16th Annual Conference of the International Academy for Information Management, New Orleans, Louisiana 14-16 December 2001, <http://www.iaim.org/ICIER2001/2c1.rtf>, Erişim Tarihi : 15.1.2002, s.:85-86.